

és a törvényességet, melyek a kiegyezésben és ezzel kapcsolatban a király hitlevelében garantálva vannak.

És amikor a szerbek ellen folyó pör következtében, tekintettel e pör vezetésének módjára, az egész kultúrvilág megalkotta a maga véleményét a Horvátországban uralkodó rezsimről, és amikor Magyarország közvéleménye és majdnem az összes pártok organumai elítélték azt, amikor e tisztelt Háznak Novoselo immunitásának megsértésével kapcsolatosan alkalma volt betekinteni ebbe a rezsimbe és a rendszer brutalitásába, melyet báró Rauch az ezen kormánytól nyert misszió alapján hajt végre, — akkor Magyarország népképviselőinek sem volna szabad egykedvűnek lennie azzal szemben, hogy a közös kormány milyen viszonyban áll a mai horvátországi rezsimhez, mely tele van törvényteleniségekkel és atrocitásokkal — és annak képviselőjéhez. És ezért mostani bemutatkozásánál meg kellett volna mondania a kormánynak, vajon tovább is kedvezni, védeni és támogatni szándékozik-e ezt a rezsimet és ezt az abszolutizmust.

És dacára annak, hogy a parlamentáris viszonyoknak Magyarországon csak ezután kell rendeztetniök és konszolidálódniök, ez által nem menthető az, hogy ezen állami közösségünk másik felében továbbra is fenntartatik az abszolutizmus és az a rezsim, mely a jövőre való tekintettel egyre jobban kompromittálja Magyarországnak Horvátországhoz való viszonyát, és kompromittálja az egész monarchia tekintélyét, és hogy semmi sem tétetik arra nézve, hogy közjogi vitáink megoldása előtt is vége vessék a Horvátországban uralkodó abnormális állapotnak.

Az újonnan kinevezett, illetve újból megerősített kormány, még akkor is, ha csak ideiglenes, köteles lett volna abban a kérdésben állást foglalni. (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*) Mert neki mint ideiglenes kormánynak is kötelessége, hogy tisztelje a törvényeket és az alkotmányosságot. Dacára ennek a kormány nyilatkozatában nem is érintette a Horvátországban uralkodó viszonyok alkotmányellenességét és jogellenességét. (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*)

Elnök (csenget): Csendet kérek!

Supilo Ferenc: A kormány nem jelentette ki, hogy megváltoztatni szándékozik eddigi, imént vázolt horvátországi politikáját a horvát királyság alkotmányának és jogának tisztelete irányában. Ezért mi, amikor ezennel egyszersmind megjelöltük álláspontunkat a beállott politikai helyzethez és az azt előidézett kérdésekhez, kijelentjük, hogy e kormánytól megtagadjuk a kért bizalmat az ügyek további ideiglenes vezetése tekintetében. (*Helyeslés a hátsó jobbközépen.*)

1

1909 okt. 6

A szabadelvű ellenzék sajtójának tudósítása a zágrábi pörben hozott 1909 okt. 5-i ítéletről¹

Zágráb, október 5.

... Végre megjelenik a bíróság, és elfoglalja helyét. A teremben egyetlenegy ember fel nem áll a helyéről. Ekkora tiszteletnyilvánítás a bíróság iránt Zágrábban még nincsen divatban. Tarabochia elnök, ez a kis termetű fürge ember, közömbösen nézi az emberek locsogását, és az aktacsomóval habrál. Utána belép a sokkal energikusabb külsejű Accurti ügyész, aki előkelő hanyagsággal ül le helyére. Még a védők sem tisztelték meg a bíróságot azzal, hogy beléptekor felállással üdvözöljék.

Az elnök szakadatlan zajongás közepette int a teremőrnek, hogy hozassa be a vádlottakat. Semmi emóció. Pár perc múlva a teremőr híret hozza annak, hogy az összes vádlottak kijelentették, hogy nem jönnek be az ítéletkihirdetést meghallgatni. Az elnök, ezúttal először, engedékeny önruralommal, kijelentést tesz:

— Nem kívánok elnöki jogommal élni, és nem hozatom be a vádlottakat karhatalommal, hanem az ítéletet az ő távollétükben fogom kihirdetni.

És ezzel pontban fél kilenc órákor hozzáfog a következő ítélet felolvasásához:

A törvényszék *Pribicevics Adámot* és *Valértánt* tizenkét évi súlyos börtönre, *Orescanin* Jocót hétévi, *Lukács Vázát* ötévi, *Zsifkovics Gájót* ötévi, *Petrovics Pétert* hétévi, *Malovics Radovánt* ötévi, *Jovanovics Györgyöt* ötévi, *Boroevics Milánt* hatévi, *Rebracsza Miklóst* ötévi, *Rebracsza Sztankót*

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A nagyszerű felségárulók elűlése*. Az Újság 1909. okt. 6; 326. sz. 7. 1.

ötévi, *Koncsár* Györgyöt ötévi, *Koncsár* Istvánt ötévi, *Bekics* Perót nyolcévi, *Zsifkovics* Simont hatévi, *Oblakovics* Atanázot hatévi, *Kacsár* Sztevót ötévi, *Csorics* Milánt ötévi, *Matiaszevics* Pált ötévi, *Radovánovics* Sztevót ötévi, *Hrvacsanin* Mojót hétévi, *Hrvacsanin* Dmitárt ötévi, *Erak* Györgyöt hatévi, *Kalenber* Sztevót hatévi, *Gjurits* Sándor dr.-t hatévi, *Bacsics* Lázárt ötévi, *Vukdragovics* Vásót ötévi, *Mitrics* Milét ötévi, *Podunovics* Dánielt ötévi, *Jagnics* Györgyöt ötévi és *Vukelics* Milánt ötévi súlyos börtönre ítélte. A többi huszonkét vádlottat a büntetőtörvénykönyv 250. szakasza szerint fölmentették.

Az ítélet fölolvása után tíz percnyi szünet volt. A közönség elhagyta a termet. Szünet után az ítélet megokolását olvasta föl Pavesics szavazóbíró. Az ítélet megokolásának fölolvása után Hinkovics dr. védő az összes elítéltek nevében föllebbezést jelentett be az ítélet marasztaló része ellen, s az elítéltek azonnal való szabadonbocsátását kérte.

Accurti ügyész fellebbezett az ítélet fölmentő része ellen, a marasztaló részben azonban megnyugodott.

Az elnök kijelentette, hogy a bíróság a szabályok szerint fog eljárni, s a tárgyalást bezárta.

A pör tárgyalása hét hónapig és két napig tartott. Ez idő alatt összesen 150 tárgyalási nap volt. Délután Pavesics, az egyik szavazóbíró, a vádlottaknak cellájukban és a kórházban olvasta fel az ítéletet.

J

1909 okt. 6

A „Népszava” vezércikke¹ a „zágrábi szerb felségsértési pör”-ben hozott ítéletről²

Éppen egy éve, hogy Bosznia—Hercegovinának az osztrák—magyar monarchiához való viszonya egy császári és királyi okkupáció helyett annexió nevet kapott. Ez a névváltoztatás, amelynek jelentősége abban áll, hogy a berlini nemzetközi szerződés alapján gyakorolt tényleges uralom helyett a török szultán névleges felségjogának megszűnésével az osztrák—magyar birodalom az országokat államjogilag is magához csatolja, rengeteg sok áldozatába került a monarchia népeinek. Az egész annexió ügy és a nyomában támadó szerb bonyodalom jórészt annak a néprontó agrár-feudális politikának [a] kifakadása, amely a magyar koalíciós uralommal ráfeküdt az országra, sőt az egész monarchiára, mert a nagyhatalmi hóbortot szolgáló közös külügyminisztériumban erős szövetségesre akadt. A nagybirtok a maga mezőgazdasági profitja védelmében a Balkán-államok, elsősorban Szerbia nyersterményeit sújtó vámpolitikát erőszakolt ki, s ennek két következménye lett. Elsősorban hihetetlenül megdrágult az élelmiszer az osztrák—magyar vámvonalon belül, másodsorban a Balkán ipari bojkottal torolta meg az ellenséges vámpolitikát, s így az itteni nehéz életviszonyokat az általános ipari és gazdasági pangás tette csaknem elviselhetetlenné. Érthető, hogy a tenger felől, Magyarország felől is elzárt és a saját zsírjában megfulladásra kárhóztatott Szerbiában mily magas fokra hághatott az elkeseredés a váratlanul lecsapó annexió hírére, amely még szorosabb, még erősebb gyűrűvel fenyegette. Az ezerholdasok azonban a szerb háborús készülődésekkel egyáltalán nem voltak hajlandók vámpolitikai engedékenységre, sőt inkább tüzelték a külügyi és [a] hadügyi kormányt a háborúra. •

Ekkor hangoztattuk, hogy az agrár-feudális uralom a szerb sertések útját magyar katonák vére árán is elzárja. E nyilvánvalóan galárd politika leleplezésére igen alkalmasnak bizonyult a nagyszerb összeesküvés, a nagyszerb felségárulás rémének földözése. Nem elég, hogy ez a vámpolitika az élelmiszer-drágaság és gazdasági pangás csapásaival sújtotta a birodalmat, nem elég, hogy a Szerbia elleni mozgósítás körülbelül egy félmilliárd készpénzkiadást s ezenfelül kiszámíthatatlan veszteségeket és károkat okozott, nem elég, hogy a török szultán szuverenitásáért is ötvennégy millió kártérítést fizettünk, az erőszakos balkáni politikának, az annexiónak, egyúttal a horvátországi darabonturalomnak igazolására meg kellett csinálni ezt a zágrábi pört, amely a huszadik századnak egyik legnagyobb botránya.

Egy börtönbe való gazember vagy talán egy testileg-lelkileg fertőzött, perverz agent provocateur, Nasztics György leplezi le a szerb forradalmi összeesküvést, amelyben saját vallomása

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A zágrábi ítélet* — Népszava 1909. okt. 6; 236. sz.

² Vö. a magyar munkássajtó korábbi, a zágrábi pör világviszhangját elemző cikkével. (*A világ veridiktje a zágrábi pörről* — Népszava 1909. júl. 23; 173. sz.)